

Міністерство освіти і науки України
Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка
Національної академії педагогічних наук України

Модельна навчальна програма

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ

для 1-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти
для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку
помірного та важкого ступеня

Автори:

Гладченко І. В.,
Дмитрієва Л. В.,
Піддубцева С. Д.,
Тороп К. С.

Київ – 2022

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма спрямована на формування елементарних математичних уявлень, знань, умінь та навичок в учнів, котрі мають значні порушення інтелектуального розвитку.

Опанування елементарними математичними уявленнями сприяє загальному розвитку учнів, корекції особливостей пізнавальної діяльності, збагаченню досягнутих практичних умінь та навичок. Математика постає одним із важливих академічних предметів, що готує учнів з інтелектуальними порушеннями до самостійного життя та опанування доступними професійно-трудовами навичками. Навчання математики має носити практичну спрямованість і бути тісно пов'язане з іншими навчальними предметами, навчати використовувати математичні знання у різних життєвих ситуаціях, що сприятиме успішності соціальної адаптації учнів.

У дітей зазначеної категорії особливості формування елементарних математичних уявлень обумовлені значними порушеннями інтелекту, пізнавальної діяльності, мовлення, порушеннями моторики та аналізаторних систем.

При розробці Програми враховувався той факт, що у спеціально створеному корекційно-розвиваючому довір'ї діти із порушеннями інтелектуального розвитку помірною та тяжкою ступеня все ж таки здатні розвиватись. Однак, навіть під час спеціального навчання у них не виникає реального поняття про число та склад числа, вони лише механічно заучують порядковий рахунок, зі значними складнощами опановують конкретний рахунок, а перехід до абстрактної лічби здебільшого недоступний. Також зі значною затримкою в часі формується лепетне мовлення й перші склади, прояв диференційованої емоційної реакції, наявний слабкий інтерес до об'єктів довір'ї та гри, низький рівень опанування сенсорно-перцептивними функціями, неадекватна поведінка. Мовлення таких учнів формується вкрай

повільно та обмежено, його розуміння навіть на побутовому рівні у вербальній формі вкрай утруднено. Мовленнєві порушення мають системний характер і поширюються на всі її функції - комунікативну, пізнавальну, регулятивну. Для дітей означеної категорії характерні значно виражена нерівномірність, фрагментарність розвитку, наявність у ньому своєрідних прогалів, надзвичайна обмеженість уявлень, несформованість способів сприйняття, соціальна незрілість. Зміст та структура програми складені з урахуванням цих особливостей, а також можливостей учнів до формування та засвоєння знань.

Досягнення мети освітньої діяльності стосовно включення до соціального довкілля передбачає вирішення практичних освітніх, корекційних, виховних завдань, а саме:

- розвиток елементарного орієнтування у величинах, просторово-часових та кількісних відносинах довкілля, що є життєво необхідними;
- формування практичних навичок та умінь рахунку, обчислення, вимірювання на наочно представленою матеріалі у побутових ситуаціях;
- формування елементарних навичок навчальної діяльності;
- опанування елементарною термінологією, що є необхідною для соціально-побутового орієнтування у довкіллі;
- розвиток життєво необхідних пізнавальних інтересів на основі ознайомлення з побутовими, здоров'язбережувальними ситуаціями, розвиток наочно-дійового мислення та елементів наочно-образного та логічного мислення;
- загальний розвиток учнів із порушеннями інтелектуального розвитку помірного та важкого ступеня.

Отже, Програма передбачає опанування маніпулятивними діями з предметами, що є важливими для математичної та конструктивної діяльності, для елементарних навичок життєзабезпечення; формування навичок предметно-

практичної діяльності з об'ємними та площинними об'єктами та елементарних комунікативних навичок; розвиток навичок спілкування за змістом предмета «Формування елементарних математичних уявлень» на наочній основі (НУМІКОН) та з використанням дієвих засобів ААК, опанування предметно-ігровою діяльністю та елементами побутової діяльності з математичним змістом та конструктивними матеріалами (модульні конструктори, Lego, «Танграм» тощо). Зазвичай ці напрями освітньої діяльності є провідними та найбільш доступними для учнів із порушеннями інтелектуального розвитку помірного та важкого ступеня. Однак, якщо в результаті навчання діти опановують зазначені «життєві» математичні поняття, конструктивні навички та вміння, вони включаються до подальшого навчання та формування елементарних уявлень про ознаки предметів, кількість, число; виконання найпростіших рахункових операцій; вирішення простих арифметичних завдань на додавання та віднімання, а також формування доступних способів вимірювання. Протягом усього періоду шкільного навчання учні навчаються оперувати предметними множинами; порівнювати об'єкти за величиною, формою, кольором; орієнтуватися у просторі та часі; виконувати найпростіші виміри за допомогою умовних мірок; знайомляться з числами та арифметичними діями; здійснювати елементарну конструктивну діяльність (конструювання).

Концентричний розподіл навчального матеріалу у програмі сприяє засвоєнню знань та формуванню соціально-адаптаційних навичок, компетентності у кожному наступному класі у порівнянні з попереднім, а також створює умови для реалізації дидактичних принципів: компетентнісного підходу, науковості, доступності, послідовності, систематичності, корекційної спрямованості, безперервного повторення навчального матеріалу.

Формування та перетворення учнями елементарного досвіду здійснюється в предметно-маніпулятивній, предметно-практичній, ігровій, трудовій, мовленнєвій, а також елементарній навчальній діяльності та має бути

забезпечене відповідною системою наочних посібників для фронтальної та індивідуальної роботи вчителя у класі, а також роздатковим дидактичним матеріалом для можливої самостійної роботи учнів.

Водночас слід зазначити, що у Програмі очікувані результати навчання (сформованість елементарних наукових знань) не є самоціллю. Це лише бажаний результат навчання, який може бути досягнутий з урахуванням потенційних можливостей, індивідуально-типологічних особливостей дитини та стану її здоров'я. В процесі навчання вчитель самостійно визначає межі математичних уявлень, які можуть бути засвоєні учнями (зокрема, учнями із порушеннями інтелектуального розвитку тяжкого ступеня), та орієнтується на можливості кожного з них.

Найбільш дієвим підходом у навчанні визнано впровадження в освітній процес ситуацій з використанням математичного змісту, завдяки яким діти мимоволі освоюють доступні для них елементи математики. А провідними формами роботи у навчанні постають наступні: уроки-заняття (на інтегрованій основі), екскурсії, спостереження, спеціальні ігрові вправи та ігри (відображувальні, рухливі, сюжетно-дидактичні, конструктивні, будівельно-конструктивні), соціально-побутова діяльність, малювання тощо. Навчання здійснюється таким чином, щоб досягти максимальної активності учнів, використовуючи у процесі формування елементарних математичних уявлень цікаві ігрові матеріали, поліфункціональне ігрове обладнання, яскраве та емоційне оформлення уроків-занять, з використанням ІКТ, практичних, наочних методів у поєднанні зі словесними.

Освоєння змісту здійснюється з використанням різноманітного дидактичного матеріалу у вигляді:

- предметів різної форми, величини, кольору;
- набори предметів для занять (типу «Нумікон», Монтессорі-матеріал тощо);
- зображень предметів, людей, об'єктів природи, цифр тощо;

- обладнання, що дозволяє виконувати вправи на сортування, угруповання різних предметів, їх співвіднесення за певними ознаками (настільно-друковані ігри, пазли (з 2-х, 3-х, 4-х частин (до 10), мозаїка);
- програмного забезпечення для персонального комп'ютера, за допомогою якого виконуються вправи з формування доступних математичних уявлень;
- калькуляторів та інших засобів.

Використовуються також як вербальні, так і невербальні засоби комунікації. Допоміжними засобами невербальної комунікації є: спеціально підібрані предмети; графічні/друковані зображення (тематичні набори фотографій, малюнків, піктограм тощо, а також складені з них індивідуальні комунікативні альбоми), алфавітні дошки (таблиці літер, картки з надрукованими) словами для «глобального читання»), електронні засоби (пристрої запису на магнітну стрічку, електронні комунікатори, планшетний чи персональний комп'ютер з відповідним програмним забезпеченням та допоміжним обладнанням тощо).

Характерними ознаками процесу навчання учнів є індивідуальний та диференційований підхід, а також значно знижений темп навчання, структурне спрощення знань та умінь, максимально можлива самостійність та активність учнів, багаторазова повторюваність матеріалу з поступовим незначним ускладненням та збільшенням обсягу. Педагогам важливо пам'ятати, що освітня взаємодія з учнями відбувається на основі візуального та ситуативного контакту, збагачення та узагальнення практичного й чуттєвого досвіду дитини.

Програма не містить розподілу навчальних годин за темами. У межах річної кількості годин учитель самостійно визначає час для роботи над кожною темою програми, не порушуючи пропонованого змісту навчального предмета.

Також в рамках освітньої діяльності з учнями, які потребують додаткової індивідуальної підтримки, передбачається проведення корекційної роботи за напрямками:

- налагодження емоційного контакту з дитиною з метою успішної взаємодії у процесі спільної діяльності. Без уміння дитини взаємодіяти з дорослим, приймати поставлене завдання та адекватно користуватися допомогою дорослого неможливе навчання. Тому для кожної дитини спочатку потрібно підібрати набір комунікативних засобів (фраза, слово, звук, жест, картка), а потім поступово навчати користуватися ними.

- Постійна підтримка власної активності дитини, оскільки трансформація соціального довкілля неможлива без активної та свідомої участі самої дитини у цьому процесі. Одним із показників активності дитини є сформованість та підтримка позитивного ставлення до завдань. Якщо ж у дитини швидка виснажливність, потрібно стежити за її реакціями, тому що іноді така дитина не показує, що вона втомилася, а відразу переходить до деструктивних форм поведінки (агресія, аутоагресія, істерика тощо). Краще влаштувати додаткову паузу або закінчити заняття раніше. За неадекватної мотивації дитина або демонструє відмову від діяльності взагалі, або її дії стають механічними. Зазвичай такі дії не сприяють розвитку дитини та гальмують засвоєння дитиною конкретних навичок. Зміна мотивації сприяє переходу до цілеспрямованої активності.

Модельну програму з навчального предмета «Формування елементарних математичних уявлень» складено на основі програми з математики для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей (помірна, тяжка, глибока розумова відсталість) підготовчий, 1-4 класи (Донецька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 2 для дітей з вадами розумового і фізичного розвитку, 2011 р., Гриф МОН молодь спорту – 1/11-10293 від 25.06.12), Типових освітніх програм початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 1-4 класів з інтелектуальними порушеннями (математична галузь), Гладченко І.В., Королько Н.І., 2018-2020 рр.

Основна частина

1 клас

Пропонований зміст навчального предмета/інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
Елементарні навички навчальної діяльності			
<p>Знайомство учнів з учителем, класом, один з одним, з вихователями.</p> <p>Правила поведінки за партою: сідати за парту, правильно вставати із-за парти на уроці та під час перерви.</p> <p>Правила поведінки у класі.</p> <p>Правила взаємодії у класі: слухати вказівки, пояснення учителя: сидіти тихо, не порушувати дисципліну, підносити руку при потребі щось сказати, попросити дозволу.</p> <p>Ознайомлювально-орієнтовна діяльність у предметно-розвивальному довір'ї.</p>	<p>Індивідуальна діяльність в поєднанні з груповою (пояснення, бесіда з використанням навчальних посібників, засобів ААК, показ, демонстрація та практичне відпрацювання способів поведінки та соціальної взаємодії, візуалізація).</p> <p>Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком.</p> <p>Ознайомлення з дидактичними збірно-розбірними іграшками та дитячим будівельним матеріалом.</p> <p>Вибір найцікавішого простого конструктора та збірно-розбірної іграшки для конструювання разом з учителем (пірамідки,</p>	<p><i>Учень/учениця:</i> <i>має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - власне ім'я, імена батьків, однокласників, імена та по батькові вчителя й вихователів; - основні приміщення школи. <p><i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - намагається розрізнити рідних, знайомих та чужих людей; - по можливості виявляє інтерес до занять спільною діяльністю з іншими дітьми; - намагається гратися з будівельним матеріалом (за наслідуванням, за 	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - первинні уявлення про школу, клас, власне ім'я, правила поведінки у школі; - уміння правильно сідати за парту, вставати; - уміння слухати вказівки, пояснення учителя; <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - навички предметно-орієнтованої діяльності. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивно-емоційне ставлення до уроку та власної діяльності.

	<p>мотрійки, дерев'яні, пластмасові будівельні набори, Lego, «Танграм» конструктори).</p> <p>Показ дій з будівельним матеріалом (побудова простих конструкцій, складання дидактичної іграшки з деталей).</p> <p>Вправи та ігрові ситуації з будівельними матеріалами та дидактичними іграшками (збірно-розбірними).</p> <p>Робота в зошиті (ознайомлення, орієнтування, малювання олівцем у зошиті прямих ліній, обведення олівцем на папері геометричних фігур тощо).</p>	<p><i>зразком</i>);</p> <p>- по можливості виражає своє ставлення до людей вербально (словами) або іншими доступними способами.</p>	
--	--	---	--

Кількість та рахунок

<p>Кількісна характеристика об'єктів довкілля (учнівське приладдя, іграшки, книги, предмети посуду, фрукти, овочі) – багато, мало, один. Кількість <i>один</i> і показ пальця - один. Знайомство із цифрою «1». Ознайомлення з кількістю в межах трьох. Цифри від 1 до 3.</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням навчальних посібників, засобів ААК, показ, візуалізація та демонстрація здійснення арифметичних дій у межах 3 з використанням дидактичного матеріалу та навчальних посібників (Нумікон). Ігри з пальчиками на</p>	<p><i>Учень/учениця:</i> <i>має уявлення про:</i> - поняття, які пояснюють кількісні відношення: один, мало, багато. <i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i></p>	<p><i>Формувати:</i> - первинні уявлення про кількісні характеристики об'єктів довкілля; - способи зіставлення одиничних предметів та груп; - вміння орієнтуватися у предметних діях; - елементарні способи</p>
---	--	--	---

<p>Графічне зображення та написання цифр в межах 3. Послідовність чисел в цифровому ряду.</p> <p>Викладання цифр «1», «2», «3» з паличок, мотузки, ліплення з пластиліну, малювання на дошці, папері. «Письмо» цифр від 1 до 3 за допомогою трафаретів, за точками та спроби самостійного запису (індивідуально).</p> <p>Взаємооднозначна відповідність числа і предметної множини.</p> <p>Співвіднесення числа, цифри й предметної множини.</p> <p>Вилучення (1-2) предметів із множини за будь-якою ознакою.</p> <p>Збільшення і зменшення множини на одиницю в межах трьох.</p> <p>Ознайомлення із деякими загальними принципами рахунку: формування процесів прилічування.</p>	<p>співвідношення кількості: багато, один пальчик.</p> <p>Вправи на співвіднесення окремих одиниць множини з пальцями, іншими предметами без перерахунку (знайомство з прийомами послідовного дотику до кожного предмета пальцем - підготовка до послідовного перерахунку кількості предметів).</p> <p>Ігрові вправи на демонстрацію дій рахунку об'єктів у будь-якому порядку та спонукання учнів підтверджувати правильність чи неправильність дій педагога, використовуючи невербальні та вербальні засоби спілкування.</p> <p>Робота у зошитах.</p> <p>Візуалізація, практичне відпрацювання навичок обведення і штрихування.</p> <p>Моделювання практичних та ігрових ситуацій з математичним змістом.</p> <p>Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком.</p>	<p>- по можливості використовує в мовленні слова (жести, піктограми тощо), які показують кількісні відношення;</p> <p>- розпізнає задану кількість предметів: багато-один, багато-мало;</p> <p>- розрізняє цифри «1», «2», «3».</p>	<p>пізнання кількості (зорове розпізнавання, тактильне);</p> <p>- кількісні уявлення: один, два, три;</p> <p>- вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною);</p> <p>- вміння групувати предмети за заданою ознакою;</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <p>- зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів;</p> <p>- слухове, тактильно-рухове сприйняття на основі активних дій з предметами та дискретними множинами.</p> <p><i>Збагачувати</i> пасивний словник.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <p>- позитивно-емоційне ставлення до уроку.</p>
--	---	---	--

Величина			
<p>Ознайомлення з розміром предметів – «великий» та «маленький».</p> <p>Способи практичного визначення та порівняння предметів за величиною (прикладання/приставлення, накладання).</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням навчальних посібників, засобів ААК, показ, демонстрація, візуалізація та практичне відпрацювання способів поведінки та соціальної взаємодії.</p> <p>Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком.</p> <p>Практичні вправи (спільна діяльність) на порівняння двох об'єктів за величиною.</p> <p>Ігри та ігрові вправи у сухому басейні з пошуком предметів певного розміру (за вербальною/невербальною інструкцією та супроводжувальні спільні дії учня та вчителя).</p> <p>Дидактичні ігри з розвитку сприйняття відносин за величиною (разом з учителем і за наслідуванням його діям) на матеріалі М. Монтессорі.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <p><i>має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - розмір предметів довкілля. <p><i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - показує руками розмір; - групує предмети за величиною «великий-маленький»; - діє за інструкцією вчителя щодо вибору означеного розміру. 	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про різні кольори; - уявлення про розмір предметів; - способи практичного визначення та порівняння предметів за величиною шляхом накладання, прикладання та руками; - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною); <p><i>Збагачувати</i> чуттєвий досвід.</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сенсорні уявлення, психічні процеси. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивно-емоційне ставлення до власної діяльності.
Геометричні фігури та форма предметів			
<p>Коло. Співвіднесення його із кулею.</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням навчальних</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <p><i>має уявлення про:</i></p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - первинні уявлення про

<p>Визначення форми предметів за сенсорними передеталонами (коло – куля). Підкріплення дій словами «котиться», «кругла». Вміння вибирати предмети за формою. Обмацування шаблонів або виліплених предметів. Ознайомлення з кольорами (червоний, жовтий, зелений). Вибір потрібного кольору за зразком, знаходження «зайвого» предмету за кольором.</p>	<p>посібників, засобів ААК, показ, демонстрація, візуалізація та практичне відпрацювання способів поведінки та соціальної взаємодії. Практичне відпрацювання навичок групування предметів за формою. Тактильні та зорові вправи на визначення форми кулі, кола. Практичні дії на співвіднесення плоских та об'ємних фігур. Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком. Моделювання практичних та ігрових ситуацій з математичним змістом. Дидактичні ігри з м'ячами та кулями: ігри в сухому басейні з кульками, з м'ячиком, катання та кидання м'ячів середнього розміру - пластмасових, гумових, текстильних. Дидактичні ігри та ігрові вправи на ідентифікацію об'єктів з орієнтацією на форму кола (за зразком, за словесною та/або візуальною</p>	<p>- форму предметів: кругла: - назви кольорів (червоний, жовтий, зелений). <i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i> - розпізнає предмети означеної форми; - групує предмети за формою, вилучає «зайвий» предмет; - знаходить колір за еталоном, виділяє колір за назвою; - групує предмети за кольором, виділяє «зайвий» предмет.</p>	<p>сенсорні еталони; - вміння аналізувати, порівнювати; - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною). <i>Збагачувати</i> словниковий запас. <i>Розвивати:</i> - сенсорні уявлення, тактильну пам'ять; - дрібну моторику та координацію рухів; <i>Виховувати:</i> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності.</p>
--	---	---	--

	інструкцією). Вправи на закріплення уявлень про червоний, жовтий та зелений колір.		
Простір			
Орієнтування у схемі свого тіла та обличчя. Визначення напрямку переміщення в просторі в заданому напрямку: вперед, назад (вказівний жест/рука). Визначення місця предметів у довкіллі: близько (біля, поруч, тут), далеко (там). Складання предмета (зображення) із кількох частин.	Пояснення, бесіда з використанням навчальних посібників, засобів ААК, показ, демонстрація, візуалізація та практичне відпрацювання способів поведінки та соціальної взаємодії. Практичне відпрацювання навичок просторового орієнтування. Спільне переміщення учнів та вчителя в просторі класу. Показ просторових відносин руками та спільні з учителем дії або дії за наслідуванням. Ігрові вправи, що пов'язані з переміщенням у просторі, зміною положення частин тіла: підняти руки, витягнути їх уперед, підняти одну руку (за наслідуванням, за зразком). Перенесення з одного місця на інше побутових предметів (за зразком, інструкцією).	<i>Учень/учениця:</i> <i>має уявлення про:</i> - про власне тіло та його частини; <i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i> - намагається визначити місце предмета за словесною вказівкою, зображенням; - орієнтується у власному тілі.	<i>Формувати:</i> - уявлення про власне тіло та його частини; - вміння зосереджуватися на змісті та виконанні практичного завдання; <i>Збагачувати</i> словниковий запас. <i>Розвивати:</i> - сенсорно-перцептивну діяльність; - просторове орієнтування. <i>Збагачувати</i> чуттєвий досвід. <i>Виховувати:</i> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності.

	<p>Тренувальні вправи на формування просторових уявлень учнів у процесі взаємодії з великим та дрібним будівельним матеріалом.</p> <p>Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком.</p>		
Час			
<p>Визначення частин доби (день, ніч) та пори року (зима, літо). Характерні дії дітей у ці відрізки часу, яскраві та характерні прояви живої та неживої природи. Режим дня («Покажи, що ти робив/ла вдень»), Нічний режим («Покажи, що ти робив/ла вночі»)</p>	<p>Пояснення, розповідь з використанням стрічки часу, фото, аудіо-, відеофайлів, візуального розкладу та навчальних посібників. Спільні з учнями спостереження за погодними явищами (холодно, тепло, йде дощ, йде сніг), спонукання їх до називання погодних явищ на основі використання невербальних та вербальних засобів спілкування. Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i> - виконує стереотипну інструкцію; <i>Має уявлення про:</i> - частини доби (день, ніч) та пори року (зима, літо) на основі уявлень про характерні дії дітей у ці відрізки часу; <i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i> - розглядає картинки про пори року та погодні явища, - емоційно реагує на відео, прослуховування віршів, пісень про зиму, літо.</p>	<p><i>Формувати:</i> - елементарні уявлення про частини доби (день, ніч) та пори року (зима, літо) на основі уявлень про характерні дії дітей у ці відрізки часу; вміння визначати їх за словесним описом, зображенням, спостереженням; <i>Розвивати:</i> - сенсорні уявлення, психічні процеси; - елементи наочно-образного та наочно-дійового мислення. <i>Виховувати:</i> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності.</p>

Показники сформованості життєвих компетенцій			

Учень/учениця може навчитися:

- під контролем дорослого знаходити однакові предмети, виділяти окремі предмети з множини;
- за наочною опорою визначати кількість від 1 до 3;
- за допомогою дорослого (*на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком*) порівнювати предмети за величиною (великий-маленький);
- за словесною (візуальною) інструкцією визначати круглу форму предметів;
- жестами зазначає напрям руху;
- за словесною інструкцією знаходити 1 і багато однорідних предметів у довкіллі;
- за допомогою дорослого (*на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком*) орієнтуватися у власному тілі, визначати за наочною опорою частини доби (день, ніч) та пори року (зима, літо).

2 клас

Пропонований зміст навчального предмета/інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
Кількість та рахунок			
<p>Повторення матеріалу попереднього року (лічба та операції з множинами в межах 3).</p> <p>Прямий рахунок до п'яти.</p> <p>Розпізнавання і називання цифр в межах 5.</p> <p>Утворення кожного нового числа (більше) шляхом додавання одиниці.</p> <p>Робота в зошиті: «письмо» цифр від 1 до 5.</p> <p>Сутність арифметичних дій (при додаванні – кількість збільшується; при відніманні – кількість зменшується).</p> <p>Склад числа 5.</p> <p>Кількісні поняття: багато-мало, багато-один, більше-менше, однаково, порівну.</p> <p>Слова, що розкривають сутність додавання та віднімання: було, залишилося, стало, разом, додати, прибрати.</p> <p>Способи утворення більшої чи</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням засобів ААК, показ, демонстрація, візуалізація та практичне відпрацювання способів поведінки та соціальної взаємодії.</p> <p>Практичне відпрацювання способів утворення більшої чи меншої кількості за допомогою навчальних посібників (Нумікон).</p> <p>Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком.</p> <p>Дидактичні ігри та вправи на визначення кількості (багато, мало, порожньо, один) з використанням різних плодів (горіхів, шишок), води (наливати у миски, у прозорі пластмасові глечики, склянки, пляшки), геометричних фігур, дрібних іграшок.</p>	<p><i>Учень/учениця:</i> <i>має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - слова, які відображають кількісні поняття: один, мало, багато, однаково, порівну, менше, більше. <p><i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - порівнює множини шляхом їх елементарного співвідношення; - за можливості використовує в мовленні слова, які відображають кількісні відношення; - складає множини предметів, однакових за кількістю від 1 до 5, які розрізняються за одним параметром. 	<p><i>Формування</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - кількісних понять: багато-мало, багато-один, більше-менше, однаково, порівну; - уміння наводити приклади більшої чи меншої кількості; - уміння складати множини предметів, однакових за кількістю (1-5), які розрізняються за одним параметром. <p><i>Збагачувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - пасивний та активний словник. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивно-емоційне відношення до заняття.

<p>меншої кількості. Складання множин предметів, однакових за кількістю (1-5), які різняться за одним параметром. Знайомство з рахівницею. Дискретні (предмети, іграшки) та неперервні (вода, пісок, крупа) множини в межах 5.</p>	<p>Ігрові практичні дії з піском (скочування кульок з мокрого піску, наповнення мокрим піском формочок за допомогою ложки: багато ложок, одна ложка, жодної ложки піску), пересипання піску совком, ложкою або іншими предметами з однієї місткості в іншу. Музично-дидактичні ігри з сипучими матеріалами (піском, крупою). Наочні задачі у межах 5 на об'єднання та роз'єднання з показом рішення на пальцях, лічильних паличках, рахівниці, іншій наочності.</p>		
Величина			
<p>Поняття: «великий» – «маленький», «довгий» – «короткий». Способи визначення та називання розміру предметів, порівнювання двох предметів, які різняться за одним параметром. Ознайомлення з величиною: «високий» - «низький». Розрізнення однорідних</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням засобів ААК (пиктограми: «великий», «маленький», «довгий», «короткий», «високий», «низький»), показ, демонстрація, візуалізація та практичне відпрацювання способів поведінки та соціальної взаємодії. Дидактичні ігри та ігрові</p>	<p><i>Учень/учениця:</i> <i>має уявлення про:</i> - розмір предметів: маленький, великий, низький, високий, короткий, довгий. <i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i></p>	<p><i>Формувати:</i> - вміння орієнтуватися у предметних діях; - просторові уявлення; - елементарні способи пізнання висоти та величини в цілому (практичне зіставлення двох предметів); - вміння порівнювати та розрізняти предмети за величиною (великі,</p>

<p>(різномірних) предметів за довжиною, висотою.</p>	<p>вправи математичного змісту з використанням наочності та навчальних посібників на зіставлення двох предметів за величиною (великий - маленький, довгий – короткий, високий - низький), використовуючи прийоми накладання та прикладання. Практичні завдання на розфарбовування, штригування, обведення по трафаретах зображень різної величини, за опорними крапками, по клітинках (разом з учителем). Практичні дії, ігри та ігрові вправи на формування в учнів уявлень про відносність (транзитивність) величини (високий будинок далеко - низький близько). Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком: викладання з паличок високого та низького будинку, високої та низької ялинки.</p>	<p>- розпізнає та по можливості називає (словесно) розмір предметів; - порівнює два предмети, які різняться за одним параметром.</p>	<p>маленькі), за довжиною (довгі, короткі), за висотою (високі, низькі); - вміння встановлювати відповідність (за величиною) між предметами шляхом накладання та прикладання; - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною); - вміння групувати предмети за заданою ознакою; - практичні способи орієнтування у завданні (спроба, зіставлення, підбір). <i>Розвивати:</i> - сенсорно-перцептивну діяльність; - дрібну моторику та координацію рухів; - зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів; - мовлення (вербальне, невербальне); <i>Виховувати:</i> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності.</p>
--	---	--	---

Геометричні фігури та форма предметів

<p>Геометричні фігури: куля, коло, куб, квадрат.</p> <p>Співвіднесення форми предмета із геометричними тілами, фігурою.</p> <p>Розрізнення геометричних фігур різного кольору й розміру.</p> <p>Практичні вправи з обирання предметів за формою, визначення «зайвого» за формою предмета.</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням засобів ААК, показ, демонстрація, візуалізація та практичне відпрацювання способів поведінки та соціальної взаємодії.</p> <p>Дидактичні гри математичного змісту з використанням наочності та навчальних посібників на розрізнення фігур (куля, коло, куб, квадрат) різного кольору та розміру.</p> <p>Тактильні вправи на вибір предметів округлої та квадратної форми серед кількості інших.</p> <p>Ігри з настільними та підлоговими моделями та модулями, під час яких з'ясовуються відмінності між квадратними та округлими предметами.</p> <p>Практичні завдання на розфарбовування, штрихування, обведення шаблону, по трафаретах зображень різної величини, за опорними позначками (разом</p>	<p><i>Учень/учениця:</i> має уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> - форму предметів: кругла, квадратна: - назви кольорів (червоний, жовтий, зелений). <p><i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - розпізнає предмети означеної форми; - групує предмети за формою, вилучає «зайвий» предмет: - знаходить колір за еталоном, виділяє колір за назвою; - групує предмети за кольором та розміром, виділяє «зайвий» предмет. 	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - первинні уявлення про сенсорні еталони; - вміння порівнювати; - вміння орієнтуватися на форму зображень для виконання ігрових та практичних дій. - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною). <p><i>Збагачувати</i> словниковий запас.</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сенсорні уявлення, тактильну пам'ять; - дрібну моторику та координацію рухів; <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності.
---	--	---	---

	з учителем). Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком.		
Простір			
<p>Орієнтація у просторовому розташуванні частин тіла на собі (іншій людині, зображенні): верх (вгорі), низ (знизу), перед (спереду), зад (ззаду), права (ліва) рука (нога, сторона тіла). Просторові поняття: вгорі (верхній), внизу (нижній), праворуч, ліворуч. Визначення розташування об'єктів у просторі знайомого приміщення за допомогою різних аналізаторів (зір, слух, дотик). Визначення місця розташування предметів, орієнтуючись від себе в ближньому просторі (на відстані витягнутої руки), у знайомому приміщенні за допомогою різних аналізаторів.</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням засобів ААК, показ, демонстрація, візуалізація та практичне відпрацювання способів поведінки та соціальної взаємодії. Дидактичні ігри математичного змісту з використанням наочності та навчальних посібників. Практичні дії з орієнтування на аркуші паперу (середина, верх, низ), визначення (знаходження та показ) розташування зображень об'єктів на аркуші паперу, ілюстраціях. Ігри в пісочнику з використанням об'ємних та плоских пластмасових фігурок, природного матеріалу. Освітні ситуації для наочного та словесного просторового</p>	<p><i>Учень/учениця:</i> <i>має уявлення про:</i> - слова, які відображають поняття простору: верхній, нижній, правий, лівий, біля, поруч, попереду, посередині, позаду, далеко, близько, поряд, після, перед; - основні напрямки: вгорі-внизу, ліворуч-праворуч. <i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i> - визначає положення предметів відносно один одного; - розташовує предмети в довкіллі «від себе»; - орієнтується в сторінках зошита, підручника.</p>	<p><i>Формувати:</i> - вміння зосереджуватися на змісті та виконанні практичного завдання; - способи орієнтування у знайомому довкіллі; на аркуші паперу, сторінках зошита та підручника; - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною); - зорове, слухове, дотиково-рухове сприймання, пошукові способи орієнтування. - вміння сприймати, усвідомлювати, по можливості називати (показувати за допомогою жестів) практичні дії математичного змісту. <i>Розвивати:</i> - сенсорно-перцептивну діяльність;</p>

	<p>орієнтування на основі інсценування фрагментів казок, віршів.</p> <p>Ігрові імпровізації з музичним супроводом на розташування у просторі дидактичних іграшок, побутових предметів тощо.</p> <p>Вправи на рухове переміщення по сенсорних та ігрових доріжках.</p> <p>Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком.</p>		<ul style="list-style-type: none"> - зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів; - концентрацію, стійкість та довільність уваги; - дрібну моторику; - просторові уявлення; - мовленнєву діяльність; - наочно-дійове мислення. <p><i>Стимулювати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - мовленнєве висловлювання в процесі виконання практичних дій; <p><i>Збагачувати</i> чуттєвий досвід, пасивний словник</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності; - почуття впевненості у собі.
Час			
<p>Пори року (зима, весна, літо, осінь).</p> <p>Доба та її частини (ранок, день, вечір, ніч).</p> <p>Значення слів «сьогодні», «зараз», використовуючи конкретні приклади з життя дітей.</p>	<p>Пояснення, розповідь, бесіда з використанням навчальних посібників, засобів ААК, стрічки часу, фото, аудіо-, відеофайлів, візуального розкладу.</p> <p>Практичне відпрацювання способів поведінки та соціальної взаємодії з елементами дидактичної гри</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <p><i>має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - часові поняття: доба, ранок, день, вечір, ніч; - частини доби та їх ознаки. <p><i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за</i></p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - часові уявлення; - вміння визначати частини доби та пори року, часові відрізки; - вміння встановлювати послідовні взаємозв'язки; - чуттєво-практичне орієнтування у часовому просторі;

	<p>математичного змісту на відпрацювання вмінь визначати частини доби та пори року, часові відрізки. Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком.</p>	<p><i>зразком):</i> - визначає (обирає зображення, піктограми) та по можливості називає частини доби та їх ознаки.</p>	<p>- вміння порівнювати, узагальнювати; <i>Розвивати:</i> - навички пошуку вирішення завдання методом спроб та помилок. - зорово-моторне сприйняття; - просторове орієнтування; - спостереження. <i>Збагачувати</i> словниковий запас. <i>Виховувати:</i> - бажання діяти разом з дорослим та однолітками.</p>
--	---	---	--

Показники сформованості життєвих компетенцій

Учень/учениця може навчитися:

- під контролем дорослого виділяти окремі предмети з множини;
- за наочною опорою вербально позначати кількість (один, два, три, чотири ,п'ять...).
- за підтримки дорослого рахувати від 1 до 5;
- групувати предмети за певною ознакою (*на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком*);
- послуговуватися способами накладання та прикладання (один – один) для встановлення відповідності між предметами;
- за словесною (візуальною) інструкцією орієнтуватися у знайомому приміщенні;
- за допомогою дорослого (*на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком*) обирати та називати геометричні фігури.
- під контролем дорослого визначати місце розташування зображень на аркуші паперу (ілюстрації).

3 клас

Пропонований зміст навчального предмета/інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
Кількість та рахунок			
<p>Повторення матеріалу попереднього року (лічба та операції з множинами в межах 5).</p> <p>Утворювання, називання і письмо цифр «6», «7», «8», «9», «10».</p> <p>Послідовність чисел у цифровому ряду. Місце числа і цифри в числовому ряду.</p> <p>Знайомство із цифрою «0».</p> <p>Співвіднесення з кількістю: 0 – пусто, немає нічого.</p> <p>Назва дій додавання та віднімання.</p> <p>Способи порівнювання чисел за величиною за допомогою знаків <, >, = («порівну», «однаково», «більше», «менше»)</p> <p>Таблиці додавання і віднімання в межах 10.</p> <p>Письмо на дошці та в зошиті вивчених цифр.</p> <p>Робота у зошитах. Вправи на обведення та штрихування.</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням засобів ААК, показ, демонстрація, візуалізація способів діяльності, поведінки та соціальної взаємодії.</p> <p>Практичне відпрацювання способів утворення більшої чи меншої кількості за допомогою навчальних посібників (Нумікон).</p> <p>Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком.</p> <p>Дидактичні ігри та вправи на визначення кількості з використанням наочності та навчальних посібників.</p> <p>Ігрові вправи з формування у учнів уявлень про склад числа (в межах 10).</p> <p>Практичне відпрацювання вмінь додавати та віднімати.</p> <p>Вправи на серіацію множин.</p> <p>Ігри на кількісно-просторові</p>	<p><i>Учень/учениця:</i> <i>має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - назви чисел від 1 до 10; - порядок розташування чисел у числовому ряду; - утворення чисел від 1 до 10; - сусідів визначеного числа; - знаки <, >, =. - поняття: точка, пряма лінія, крива лінія; - різницю між прямою і кривою лінією. <p><i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - намагається називати (рахувати) та писати числа від 1 до 10; - співвідносить кількість предметів з відповідним числом та цифрою; 	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння орієнтуватися у практичних діях; - способи порівняння групи предметів за розміром, кольором, формою та масою; - кількісні уявлення: один - десять; - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною); - вміння перетворювати множини за кількістю; - практичні способи орієнтування у завданні (спроба, зіставлення, підбір). <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів; - слухове, тактильно-рухове сприйняття; - спостереження;

<p>Ознайомлення з лінійкою. Точка, пряма та крива лінії. Розрізнення прямої й кривої ліній.</p>	<p>уявлення з водою, з піском. Малювання цифр «0», «1», «2», «3», «4», «5», «6», «7», «8», «9» за допомогою шаблонів, трафаретів, на піску, на дошці, у зошиті, ліплення з глини, пластиліну, викладання з природного матеріалу, шнурків тощо. Практичне відпрацювання вмінь креслення прямих ліній за допомогою лінійки. Складання кривої лінії за допомогою лічильних паличок.</p>	<p>- намагається креслити прямі лінії за допомогою лінійки; - розрізняє пряму та криву лінії; - складає криві лінії із лічильних паличок.</p>	<p>- дрібну моторику; - зорову, рухову пам'ять шляхом виконання дій з лінійкою: - наочно-образне мислення на основі визначення прямих і кривих ліній на малюнках; - просторове сприймання на основі складання кривих ліній із паличок. <i>Збагачувати</i> словник (вербальний/невербальний). <i>Виховувати</i>: - позитивно-емоційне відношення до уроку.</p>
<p>Величина</p>			

<p>Ознайомлення із величинами: «широкий» – «вузький».</p> <p>Порівняння та розрізнення предметів за різними параметрами величини (довжина, висота, ширина).</p> <p>Мовленнєве позначення результату порівняння: «більше» – «менше» – «рівні (однакові) за величиною»; «довше» – «коротше» – «рівні (однакові) за довжиною»; «вище» – «нижче» – «рівні (однакові) за висотою»; «ширше» – «вужче» – «рівні (однакові) за шириною».</p> <p>Ознайомлення з грошовими одиницями вартості – гривня, копійка.</p> <p>Ознайомлення з паперовими грошима (банкнотами).</p> <p>Розпізнавання грошей в іграх та вправах.</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням засобів ААК (пiктограми «широкий», «вузький»), показ, демонстрація, візуалізація та практичне відпрацювання способів поведінки та соціальної взаємодії.</p> <p>Спостереження, дидактичні ігри та ігрові вправи математичного змісту з використанням наочності та навчальних посібників на зіставлення двох предметів за величиною (великий – маленький, довгий – короткий, високий – низький), використовуючи прийоми накладання та прикладання.</p> <p>Практичні заняття з настільно-друкованими іграми для ознайомлення з величиною.</p> <p>Практичні завдання на розфарбовування, штрихування, обведення шаблону, по трафаретах зображень різної величини, за опорними позначками (разом з учителем).</p>	<p><i>Учень/учениця:</i> <i>має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - величину широкий - вузький; - одиниці вартості: копійка, гривня. <p><i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - розрізняє монети за кольором, розміром, вартістю; - намагається брати участь в сюжетно-рольових іграх математичного змісту. 	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння аналізувати, узагальнювати навчальний матеріал; - вміння працювати за зразком, вказівками вчителя; - вміння запам'ятовувати. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння орієнтуватися в способах виконання практичних завдань; - мовлення (вербальне/невербальне); - вміння організовувати власне робоче місце; - моторику. <p><i>Збагачувати</i> словниковий запас.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивно-емоційне відношення до виконуваної діяльності; - інтерес до змісту та процесу пізнання.
---	---	---	---

	<p>Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком.</p> <p>Вправи з блоками Дьєнєша: доріжки з фігур (різного кольору однієї форми або одного кольору, але різної форми) – довгі та короткі, широкі й вузькі.</p> <p>Співвіднесення із піктограмами, що позначають певну величину.</p> <p>Ознайомлюючі сюжетно-рольові ігри («Магазин») на розрізнення, набір та розмін грошових одиниць.</p>		
--	---	--	--

Геометричні фігури та форма предметів

<p>Знайомство трикутною призмою (дах). Співвіднесення її з трикутником.</p> <p>Визначення форми предметів за сенсорними еталонами (коло, квадрат, трикутник).</p> <p>Співвіднесення пласких та об'ємних геометричних фігур (коло – куля, квадрат – куб, трикутна призма – трикутник), їх мовленнєве позначення (називання); зв'язок між назвою фігури та її</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням засобів ААК, показ, демонстрація, візуалізація та практичне відпрацювання способів поведінки та соціальної взаємодії.</p> <p>Дидактичні гри математичного змісту з використанням наочності та навчальних посібників на розрізнення фігур (куля, коло, куб, квадрат, трикутна</p>	<p><i>Учень/учениця:</i> <i>має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - форму предметів: кругла, квадратна, трикутна. <p><i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - розпізнає предмети означеної форми; - групує предмети за формою, вилучає 	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про круглу, квадратну, трикутну форму предметів; - вміння порівнювати; - вміння орієнтуватися на форму зображень для виконання ігрових та практичних дій. - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною).
---	---	--	---

<p>зображенням.</p>	<p>призма, трикутник) різного кольору та розміру. Практичні вправи на визначення та співвіднесення об'ємних та площинних фігур: накладання, обведення по контуру. Вправи на закріплення уявлень учнів про форму предметів, виділення з низки об'єктів кулі, куба, трикутної призми (даху), кола, квадрата, трикутника (за зразком та інструкцією). Практичні дії та ігрові завдання на групування предметів за формою: кулі, куби, трикутні призми, кола, квадрати, трикутники (за зразком та за словесною інструкцією). Ігри з Lego, «Танграм». Малювання кола, квадрата, трикутника за допомогою шаблонів, трафаретів, за опорними крапками, штрихування, вирізування їх (за допомогою вчителя). Ліплення об'ємних форм із пластиліну, глини. Індивідуальна робота на рівні</p>	<p>«зайвий» предмет: - знаходить колір за еталоном, виділяє колір за назвою; - групує предмети за кольором та розміром, виділяє «зайвий» предмет; - співвідносить пласкі та об'ємні геометричні фігури означеної форми.</p>	<p><i>Збагачувати</i> словниковий запас. <i>Розвивати:</i> - сенсорні уявлення, тактильну пам'ять; - дрібну моторику та координацію рухів; <i>Виховувати:</i> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності.</p>
---------------------	--	--	---

	спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком.		
Простір			
<p>Орієнтування у власному тілі, розрізнення та визначення правої та лівої частин тіла. Визначення розташування предметів у докільлі: вгорі, внизу, праворуч, ліворуч, під, над, попереду та позаду.</p> <p>Орієнтація на площині: на аркуші паперу (середина, верх, низ, кути вгорі, кути знизу, праворуч, ліворуч); визначення (знаходження та показ) розташування зображень об'єктів на аркуші паперу, ілюстрації.</p> <p>Орієнтування та сторінок підручника, зошита.</p> <p>Складання ряду предметів (зображень): зліва направо, знизу вгору, зверху вниз.</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням засобів ААК, показ, демонстрація, візуалізація та практичне відпрацювання способів поведінки та соціальної взаємодії.</p> <p>Дидактичні ігри математичного змісту з використанням наочності, навчальних посібників.</p> <p>Практичні дії з орієнтування на аркуші паперу (середина, верх, низ, кути вгорі, кути знизу, праворуч, ліворуч), визначення (знаходження та показ) розташування зображень об'єктів на аркуші паперу, ілюстраціях.</p> <p>Освітні ситуації для наочного та словесного просторового орієнтування на основі інсценування фрагментів казок, віршів.</p> <p>Музично-ритмічні ігри та вправи на розташування у просторі дидактичних</p>	<p><i>Учень/учениця:</i> <i>має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - слова, які відображають поняття простору: вгорі, внизу, праворуч, ліворуч, під, над, попереду та позаду; - основні напрямки: вгорі-внизу, ліворуч-праворуч. <p><i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - визначає положення предметів відносно один одного; - розташовує предмети в докільлі «від себе»; - орієнтується в сторінках зошита, підручника. 	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння зосереджуватися на змісті та виконанні практичного завдання; - способи орієнтування у знайомому докільлі; на аркуші паперу, сторінках зошита та підручника; - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною); - зорове, слухове, дотиково-рухове сприймання, пошукові способи орієнтування. - вміння сприймати, усвідомлювати, по можливості називати (показувати за допомогою жестів) практичні дії математичного змісту. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сенсорно-перцептивну діяльність; - зорове сприйняття зовнішніх властивостей

	<p>іграшок, навчального приладдя, побутових предметів, рухове переміщення по сенсорних та ігрових доріжках. Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком.</p>		<p>предметів; - концентрацію, стійкість та довільність уваги; - дрібну моторику; - просторові уявлення; - мовленнєву діяльність; - наочно-дійове мислення. <i>Стимулювати:</i> - мовленнєве висловлювання в процесі виконання практичних дій; <i>Збагачувати</i> чуттєвий досвід, пасивний словник <i>Виховувати:</i> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності; - почуття впевненості у собі.</p>
--	--	--	--

Час

<p>Визначення частин доби (ранок, день, вечір, ніч) та пори року (зима, літо, весна, осінь) за словесним описом, зображенням, на основі спостереження. Визначення часової послідовності зміни доби («вчора», «сьогодні», «завтра»); часової послідовності («спочатку – потім»); Приклади подій, які відбувалися</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням засобів ААК, показ, демонстрація, візуалізація та практичне відпрацювання навичок визначати відповідність (за часом). Дидактична наочність. Стрічка часу. Візуальний розклад з використанням піктограм, соціальних історій., фото, аудіо-,</p>	<p><i>Учень/учениця:</i> <i>має уявлення про:</i> - слова, які відображають часові поняття доби та пір року. <i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i> - визначає (обирає ілюстрації, піктограми) та</p>	<p><i>Формувати:</i> - сприймання часу на основі практичної діяльності учнів та на основі об'єктивних природних ознак. <i>Розвивати:</i> - спостереження за об'єктивними природними ознаками; - уміння визначати частини доби, пори року за наочністю та власною</p>
---	---	--	--

<p>вчора, відбуваються сьогодні. Визначення власного віку (кількість років).</p>	<p>відеофайлів, навчальних посібників тощо. Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком.</p>	<p>по можливості називає пори року, частини доби та їх ознаки; - зазначає (показує на пальцях) власний вік; - послуговується візуальним розкладом.</p>	<p>діяльністю; - довільну увагу; - уміння планувати власну діяльність. <i>Виховувати:</i> - позитивно-емоційне відношення до виконуваної діяльності; - інтерес до змісту та процесу пізнання.</p>
--	--	--	---

Показники сформованості життєвих компетенцій

Учень/учениця може навчитися:

- під контролем дорослого групувати предмети за кількісною ознакою (1 – багато);
- за наочною опорою вербально/невербально позначати кількість (до 10), рахувати, порівнювати («порівну», «однаково», «більше», «менше»);
- за допомогою дорослого визначати розташування предметів у довкіллі: вгорі, внизу, праворуч, ліворуч, під, над, попереду та позаду;
- за словесною інструкцією орієнтуватися у знайомому приміщенні (у класі, вдома);
- за вказівкою дорослого розрізняти гроші: монети та банкноти;
- за допомогою дорослого складає криві лінії із лічильних паличок;
- за наочною опорою розрізняти часові поняття: вчора, сьогодні, завтра.
- показувати на пальцях власний вік.

4 клас

Пропонований зміст навчального предмета/інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
Кількість та рахунок			
<p>Повторення матеріалу попереднього року (лічба та операції з множинами в межах 10).</p> <p>Десятковий склад. Заміна 10 одиниць на десяток</p> <p>Дії додавання та віднімання. Розв'язування прикладів на додавання і віднімання в межах 10.</p> <p>Записування прикладів у зошиті.</p> <p>Порівнювання чисел за величиною за допомогою знаків $>$, $<$, $=$.</p> <p>Нумерація та рахунок в межах 20.</p> <p>Порядок слідування чисел при рахунку в межах 20.</p> <p>Призначення та використання лінійки.</p> <p>Відрізок. Розрізнення прямої лінії та відрізка. Креслення за допомогою лінійки відрізків без заданої довжини.</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням засобів ААК, показ, демонстрація, візуалізація способів діяльності, поведінки та соціальної взаємодії.</p> <p>Наочні задачі у межах 10 на об'єднання та роз'єднання з показом рішення на лічильних паличках, Нуміконі, іншій наочності.</p> <p>Вправи у написанні цифр на дошці, аркуші паперу, у зошиті (виходячи з індивідуальних можливостей учнів).</p> <p>Вправи на визначення складу числа.</p> <p>Дидактичні ігри та вправи на розв'язання арифметичних завдань з відкритим результатом (на наочному матеріалі).</p> <p>Практичні дії з цифрами: набрати заданий номер із</p>	<p><i>Учень/учениця:</i> <i>має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - склад чисел в межах 10; - порівнювання чисел за величиною за допомогою знаків $>$, $<$, $=$; - арифметичні задачі-ілюстрації. <p><i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - утворює, називає та записує числа від 1 до 10; - визначає місце в числовому ряді; - за можливості рахує одиницями в прямому і зворотному порядку від заданого до заданого числа в межах 10 (20); - порівнює числа за величиною за допомогою 	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння орієнтуватися у практичних діях; - кількісні уявлення; - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною); - вміння перетворювати множини за кількістю на основі дій додавання та віднімання; - практичні способи орієнтування у завданні (спроба, зіставлення, підбір). <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - зорове сприйняття; - слухове, тактильно-рухове сприйняття; - дрібну моторику; - спостереження. <p><i>Збагачувати словниковий запас.</i></p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивно-емоційне

<p>Арифметичні задачі-ілюстрації з відкритим результатом на наочному матеріалі в межах десяти.</p> <p>Арифметичні задачі-ілюстрації із закритим результатом у межах двох-трьох.</p> <p>Розуміння сутності запитання, визначення дії та запитання задачі.</p> <p>Запис розв'язання задачі у вигляді арифметичного прикладу (за можливості).</p> <p>Знайомство з калькулятором.</p>	<p>запропонованих цифр для виклику пожежної команди (101), поліції (102), швидкої допомоги (103), єдиної служби порятунку (112).</p> <p>Вирішення та складання на наочній основі простих арифметичних завдань на побутові теми на додавання та віднімання. Використання набору цифр та знаків для розв'язання арифметичних задач.</p>	<p>знаків $>$, $<$, $=$;</p> <p>- за можливості розв'язує приклади на додавання та віднімання в межах 10;</p> <p>- послуговується лінійкою.</p>	<p>відношення до уроку.</p>
---	---	--	-----------------------------

Величина

<p>Поняття «товстий», «тонкий».</p> <p>Порівняння предметів за товщиною.</p> <p>Поняття «важкий», «легкий».</p> <p>Порівняння предметів за вагою (руками). Ознайомлення з вагами (електронні, механічні) та процесом зважування.</p> <p>Вимірювання ваги предметів.</p> <p>Міра ваги – кілограм, запис позначення ваги – кг.</p> <p>Розрізнення монет номіналом 10 к., 1 грн, 2 грн, 5 грн, 10 грн за розміром, кольором і вартістю.</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням засобів ААК (піктограми «товстий», «тонкий», «важкий», «легкий»), навчальних посібників, показ, демонстрація, візуалізація та практичне відпрацювання способів поведінки та соціальної взаємодії.</p> <p>Спостереження, дидактичні ігри та ігрові вправи математичного змісту з використанням наочності на зіставлення двох предметів за</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <p><i>має уявлення про:</i></p> <p>- величину товстий – тонкий, важкий – легкий;</p> <p>- одиниці вартості – копійка, гривня.</p> <p><i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i></p> <p>- порівнює предмети за товщиною та масою;</p> <p>- розрізняє монети за кольором, розміром,</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <p>- вміння узагальнювати навчальний матеріал;</p> <p>- вміння працювати за зразком, вказівками вчителя;</p> <p>- вміння запам'ятовувати.</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <p>- вміння орієнтуватися в способах виконання практичних завдань;</p> <p>- мовлення (вербальне/невербальне);</p> <p>- вміння організовувати власне робоче місце;</p> <p>- моторику.</p>
--	---	---	--

	<p>величиною (товстий – тонкий, важкий - легкий). Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком, практичні завдання на зважування різних предметів, порівняння (важчий, легший). Співвіднесення із піктограмами, що позначають певну величину. Ознайомлюючі сюжетно-рольові ігри («Збираємо врожай» на визначення ваги овочів та «Магазин» на розрізнення, набір та розмін грошових одиниць). Практичні завдання на вимірювання за допомогою мірної мірки.</p>	<p>вартістю; - намагається брати участь в сюжетно-рольових іграх математичного змісту.</p>	<p><i>Збагачувати</i> словниковий запас. <i>Виховувати:</i> - позитивно-емоційне відношення до виконуваної діяльності; - інтерес до змісту та процесу пізнання.</p>
--	--	--	---

Геометричні фігури та форма предметів

<p>Ознайомлення із багатокутниками (прямокутник) та прямокутною призмою (цеглина, брусок). Визначення форми предметів за сенсорними еталонами (коло, квадрат, трикутник, прямокутник).</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням засобів ААК, показ, демонстрація, візуалізація та практичне відпрацювання способів поведінки та соціальної взаємодії. Дидактичні гри</p>	<p><i>Учень/учениця:</i> <i>має уявлення про:</i> - форму предметів: кругла, квадратна, трикутна, прямокутна. <i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за</i></p>	<p><i>Формувати:</i> - уявлення про круглу, квадратну, трикутну, прямокутну форму предметів; - вміння порівнювати; - вміння орієнтуватися на форму зображень для</p>
--	---	---	--

<p>Співвіднесення плоских та об'ємних геометричних фігур (коло – куля, квадрат – куб, трикутна призма – трикутник, чотирикутна призма (цеглина, брусок) - прямокутник), їх мовленнєве позначення (називання); зв'язок між назвою фігури та її зовнішнім виглядом. Складання геометричної фігури (трикутник, квадрат, коло, прямокутник) із 2-х (3-х, 4-х) частин.</p>	<p>математичного змісту з використанням наочності на розрізнення фігур (куля, коло, куб, квадрат, трикутна призма, трикутник) різного кольору та розміру. Ігрові вправи з матеріалами М. Монтесорі, Lego, «Танграм» тощо ознайомлення з формою. Практичні дії, ігрові вправи на групування предметів за формою, на співвіднесення плоских та об'ємних форм, на вибір предметів за зразками з урахуванням форми. Невербальна класифікація, серіація фігур за однією та двома ознаками на основі використання логічних блоків Дьенеша. Складання геометричної фігури (трикутник, квадрат, прямокутник) із лічильних паличок. Малювання фігур за допомогою шаблонів, трафаретів, за клітинками, опорними позначками, вирізування фігур</p>	<p><i>наслідуванням, за зразком):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - розпізнає предмети означеної форми; - групує предмети за формою, вилучає «зайвий» предмет; - групує предмети за кольором та розміром, виділяє «зайвий» предмет; - співвідносить плоскі та об'ємні геометричні фігури означеної форми. 	<p>виконання ігрових та практичних дій.</p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною). <p><i>Збагачувати</i> словниковий запас.</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сенсорні уявлення, тактильну пам'ять; - дрібну моторику та координацію рухів; <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності.
---	---	--	--

	індивідуально з кожною дитиною для складання декоративного візерунка.		
Простір			
<p>Розрізнення просторових позначень («над», «під», «у/в» «попереду», «позаду», «вгорі», «знизу», «поруч», «збоку», «біля», «посередині», «далеко», «близько», «поряд», «після»).</p> <p>Визначення відношення порядку слідування: перший, останній, крайній, перед, після, за, наступний, слідом, між.</p> <p>Визначення, розташування предметів у ряду.</p> <p><i>Робота з лінійкою.</i></p> <p>Призначення та використання лінійки. Відрізок. Розрізнення прямої лінії та відрізка.</p> <p>Креслення за допомогою лінійки відрізків без заданої довжини.</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням засобів ААК, показ, демонстрація, візуалізація та практичне відпрацювання способів поведінки та соціальної взаємодії у просторі.</p> <p>Дидактичні ігри математичного змісту з використанням наочності, навчальних посібників, лінійки.</p> <p>Практичні дії з розрізнення просторових позначень («над», «під», «у/в» «попереду», «позаду», «вгорі», «знизу», «поруч», «збоку», «біля», «посередині», «далеко», «близько», «поряд», «після»).</p> <p>Освітні ситуації для наочного та словесного просторового орієнтування в довкіллі, в зошиті.</p> <p>Музично-ритмічні ігри та вправи на визначення</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <p><i>має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - слова, які відображають поняття простору: «над», «під», «у/в» «попереду», «позаду», «вгорі», «знизу», «поруч», «збоку», «біля», «посередині», «далеко», «близько», «поряд», «після»; - основні напрямки: вгорі-внизу, ліворуч-праворуч, попереду-позаду: - різницю між прямою лінією та відрізком; - правила користування лінійкою. <p><i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - визначає положення предметів відносно один одного; - орієнтується у власному 	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - просторове сприймання в процесі креслення відрізків; - навички орієнтування у довкіллі, в зошиті й на аркуші паперу. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - рухову пам'ять (користування лінійкою); - дрібну та загальну моторику під час креслення. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивно-емоційне відношення до виконуваної діяльності; - інтерес до змісту та процесу пізнання.

	<p>відношення порядку слідування: перший, останній, крайній, перед, після, за, наступний, слідом, між.</p> <p>Індивідуальна робота на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком.</p>	<p>тілі;</p> <ul style="list-style-type: none"> - розташовує предмети в довкіллі «від себе»; - орієнтується в сторінках зошита, підручника: - намагається користуватися лінійкою за призначенням; - розрізняє пряму лінію та відрізок; - намагається креслити відрізки без заданої довжини за допомогою лінійки. 	
--	--	---	--

Час

<p>Часові поняття: тиждень, доба.</p> <p>Число днів, їх послідовність.</p> <p>Визначення дня тижня за його порядковим числом.</p> <p>Визначення часової послідовності зміни доби («вчора», «сьогодні», «завтра»); часової послідовності («спочатку – потім»). Діяльність людей особисті дії у ці відрізки часу, характерні прояви живої та неживої природи.</p> <p>Поняття «рано», «пізно», «повільно», «швидко».</p> <p>Розклад, режим дня.</p>	<p>Пояснення, бесіда з використанням засобів ААК, показ, демонстрація, візуалізація та практичне відпрацювання навичок визначати відповідність (за часом).</p> <p>Дидактична наочність.</p> <p>Стрічка часу. Візуальний розклад з використанням піктограм, соціальних історій., фото, аудіо-, відеофайлів, навчальних посібників тощо.</p> <p>Індивідуальна робота на рівні</p>	<p><i>Учень/учениця:</i></p> <p><i>має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - слова, які відображають часові поняття доби та тижня. <p><i>За допомогою вчителя (на рівні спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - визначає (обирає зображення, піктограми) та по можливості називає дні тижня, частини доби та їх ознаки; 	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сприймання часу на основі практичної діяльності та на основі об'єктивних природних ознак; - уміння співвідносити режимні моменти з часовими відрізками, простежувати послідовність подій, користуючись розкладом діяльності, режимом дня тощо. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - спостереження за об'єктивними ознаками
--	---	---	--

<p>Порівняння людей (членів родини) за віком (дорослий, дитина, молодий, старий тощо).</p>	<p>спільних дій із педагогом, за наслідуванням, за зразком. Способи визначення часового відрізка, послідовності подій (за власними спостереженнями, досвідом діяльності, словесним описом, ілюстрацією). Планування діяльності (візуальний розклад). Моделювання практичних та ігрових ситуацій з математичним змістом.</p>	<p>- послуговується візуальним розкладом; - порівнює людей (членів родини) за віком.</p>	<p>довкілля; - довільну увагу, пам'ять; - уміння планувати власну діяльність. <i>Виховувати:</i> - позитивно-емоційне відношення до виконуваної діяльності; - організованість; - інтерес до змісту та процесу пізнання.</p>
--	---	--	---

Показники сформованості життєвих компетенцій

Учень/учениця може навчитися:

- за візуальної підтримки рахувати в межах 20;
- під контролем дорослого додавати та віднімати в межах 10;
- за допомогою дорослого визначати (вербально/невербально) дні тижня;
- за наочною опорою визначати часові відрізки «спочатку – потім»;
- під контролем дорослого креслити за допомогою лінійки відрізки без заданої довжини.
- за візуальної підтримки та словесною інструкцією порівнювати предмети за заданою величиною;
- визначати послідовність подій за допомогою візуальної опори.